

Montserrat Caballé: mor una de les sopranos més carismàtiques de tots els temps

Montserrat Caballé ha mort la matinada del 6 d'octubre de 2018 a l'Hospital de Sant Pau de Barcelona, als 85 anys, i amb ella se'n va una de les veus més importants del segle XX i una de les màximes figures del que es va donar a conèixer com a Bel Canto Renaissance.

Montserrat Caballé i Folch va néixer al barri de Gràcia de Barcelona l'any 1933 i va créixer en un ambient humil però amb una gran sensibilitat musical. Els seus pares la van matricular al Conservatori Superior de Música del Liceu abans de complir els deu anys, on es va graduar amb les màximes qualificacions el 1955. Els seus mestres van ser músics il·lustres, com Pere Vallribera i Conxita Badia, entre d'altres. La cantant va poder completar els seus estudis gràcies a l'obtenció de beques i al suport del mecenatge privat, principalment de la família Bertrand, que li va donar suport des dels seus inicis.

Com és habitual, les llegendes es forgen a partir de moments crucials i l'assessorament i el suport de persones clau, encara que no sempre amb la intenció adequada. Caballé explicava sovint com poc abans del seu debut al Teatre Municipal de Basilea, l'any 1956, on debutaria com a Mimì de *La bohème*, un agent poc perspicaç li va aconsellar de no perseverar a voler fer carrera com a soprano, per falta de talent, i de dedicar-se millor a formar una família i dur una vida convencional. La cantant, no solament no li va fer cas, sinó que va veure en aquest comentari un incentiu a superar-se a si mateixa. Durant dues temporades la cantant debutà en papers principals al teatre suís, abans de traslladar-se a Bremen, on va inaugurar temporada en el paper de Ginevra d'*Ariodante* de Händel. La cantant forjà en aquests anys el seu repertori principal, que incloïa papers de prou pes dramàtic, com la *Tosca* de Puccini, *Salome* i *Arabella* de Richard Strauss, *Aida*, *La traviata* i *Il trovatore* de Verdi, però també Donna Elvira de *Don Giovanni* i Fiordiligi de *Così fan tutte* de Mozart, entre d'altres.

Montserrat Caballé com a Arabella en el seu debut al Liceu el 1962

Debutà al Gran Teatre del Liceu el 7 de gener de 1962 amb *Arabella* d'Strauss, paper amb què faria els debuts en altres places importants d'Europa. És en aquests anys que coneix qui seria el seu marit, Bernabé Martí, tenor saragossà amb qui cantà *Madama Butterfly* de Puccini i amb qui tingué dos fills: Bernabé i Montse.

La llegenda esdevé una realitat l'any 1964, quan és cridada per substituir l'aleshores diva del *bel canto* Marilyn Horne, en el paper principal de *Lucrezia Borgia* de Donizetti, en una versió en concert al Carnegie Hall de Nova York. L'èxit esdevé absolut i el diari *The New York Times* titula la revelació amb aquest titular: "*Callas + Tebaldi = Caballé*". Comença la llegenda. Tant és així que un cop que Maria Callas, a les acaballes de la seva carrera, va ser preguntada sobre qui podia ocupar el seu tron, la cantant grega va respondre: "*Només Caballé*".

El repertori de la cantant catalana va ser vastíssim i molt variat, des de Händel a Wagner, passant per Verdi, Mozart i els tres compositors clau del *bel canto*: Bellini, Donizetti i Rossini. De fet, ella va ser una de les líders del moviment conegut com a Bel Canto Renaissance, iniciat per Callas i continuat per ella, Joan Sutherland, Leyla Gencer i Marilyn Horne, entre d'altres, i que va afavorir la recuperació de nombrosos títols de Donizetti, Bellini i Rossini, fins aleshores injustament oblidats. La discografia -en estudi i en gravacions "pirates" d'actuacions en directe- donen testimoni de les aportacions inigualables que la cantant va fer durant les dècades dels anys seixanta i setanta: *Il pirata* de Bellini; *Lucrezia Borgia*, *Caterina*

Cornaro, *Gemma di Vergy* i *Parisina* de Donizetti; *Semiramide*, *Tancredi* i *La donna del lago* de Rossini són només alguns dels títols pocs coneguts que la cantant va afegir al seu repertori, al costat d'altres més coneguts dels mateixos autors.

La cantant catalana a *Roberto Devereux* de Donizetti l'any 1968, al Gran Teatre del Liceu.

La veu de Montserrat Caballé serà recordada per tothom per la puresa del seu timbre –solar, vellutat i brillant–, el seu control magistral del *fiato*, que li permetia allargar la línia de cant fins a límits extraordinaris i fer uns pianíssims insuperables i per la seva emissió de la veu commovedora: escoltar la veu de Caballé és com sentir córrer l'aigua per un manantial d'aigües transparents que reconforta i apaigava l'esperit. Escoltin, si no, la seva mítica gravació en directe de l'ària **“Casta diva” de la Norma de Bellini** des del Festival d'Orange, en què la veu sembla córrer amb el vent inclement del mistral propi de l'amfiteatre de la Provença en una dansa hipnòtica de difícil descripció.

A partir de la dècada dels vuitanta Montserrat Caballé, de personalitat carismàtica i riure contagiós, va flirtejar amb estils diversos, tot prestant la veu a experiments musicals no sempre d'igual qualitat. Però si una actuació pop va resultar feliç, sens dubte és la de l'enregistrament de la cançó **Barcelona** cantada a duo pel líder de Queen, Freddie Mercury, i la soprano catalana amb motiu de la nominació de Barcelona com a seu dels Jocs Olímpics el 1992. Allà la cantant va traspasar les fronteres de l'òpera i el món clàssic per esdevenir una icona pop.

Els últims anys el progressiu allunyament dels escenaris operístics –si bé no de les sales de concerts, principalment en actuacions amb la seva filla Montserrat Martí– van jugar a favor d'una més gran dedicació a l'ensenyament magistral de la tècnica de cant, en què ella era una mestra consumada, i en el suport als nous talents a través del seu concurs internacional de cant.

La soprano va viure un idil·li perllongat amb el Gran Teatre del Liceu, la seva casa, on va cantar en més de

dues-centes ocasions i al qual va recolzar en els moments més difícils de la seva història, com ara la crisi financera a què es va veure avocat a finals dels anys 1970, abans de la creació del Consorci, i l'incendi que el va reduir a les cendres l'any 1993. Formen part de la memòria històrica del teatre les representacions que, pel volts del Nadal, cantants aleshores en plena carrera internacional com Montserrat Caballé, Plácido Domingo, Josep Carreras, Joan Pons i Jaume Aragall -aleshores tots residents a Barcelona- oferien al públic fidel del Liceu, en nits d'òpera memorables. El Gran Teatre del Liceu que l'ha estimat tant i que ella va estimar tant li va retre homenatge en el cinquanta aniversari del seu debut al Liceu, l'any 2012, en un moment de decadència vocal que va suscitar no poques polèmiques respecte de la idoneïtat d'exposar-se públicament en un estat vocal poc òptim. Els problemes amb la justícia i una salut minvada van allunyar-la definitivament de la vida pública els darrers anys, però la llegenda de la "Superba" restarà sempre, sempre, inalterable.